

Nové pojetí Evropské unie po Lisabonské smlouvě

Zjednodušený vývoj základních smluvních dokumentů EHS – ES - EU

Římské smlouvy (o zřízení **EHS a Euratomu**) (1957/1958),

Maastrichtská smlouva o Evropské unii (1992/1993),

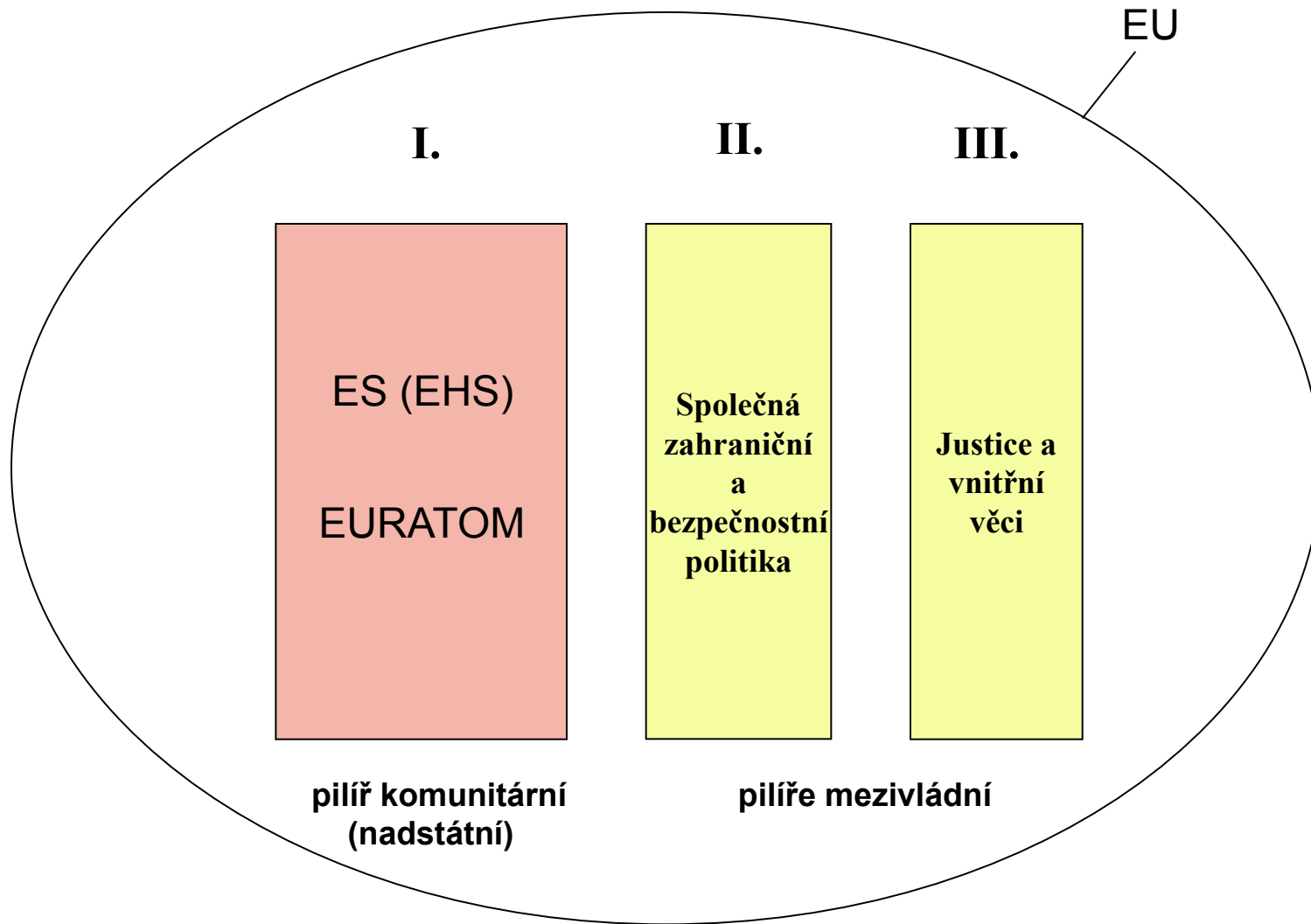
X - Amsterodamská smlouva (1997/1999),

X - Smlouva z Nice (2000/2003),

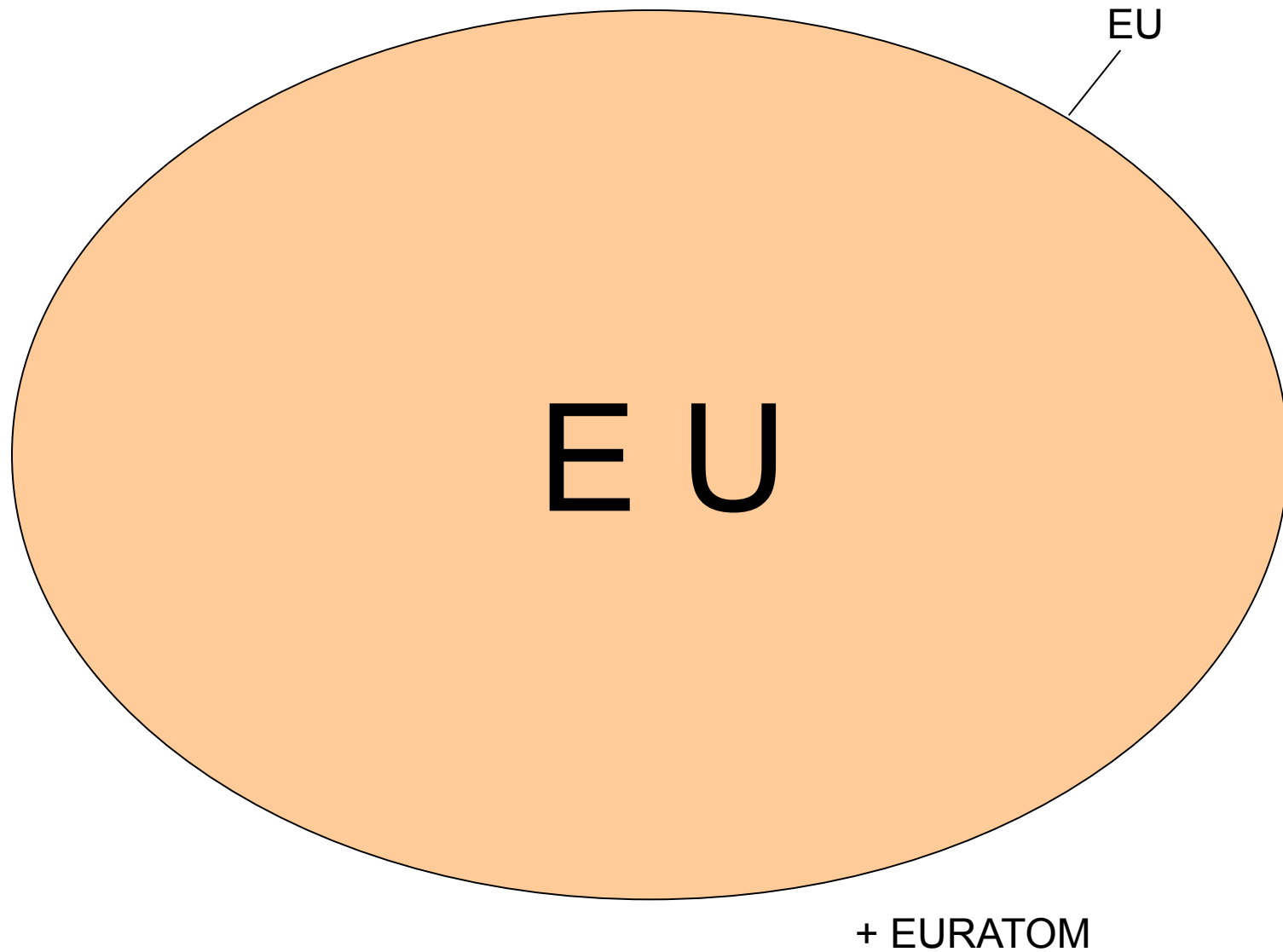
X - Lisabonská smlouva (2007/2009)

X = REVIZNÍ SMLOUVY

Tři pilíře Evropské unie podle Maastrichtu – před Lisabonem

Evropská unie podle Lisabonské smlouvy

Základní rysy systémové reformy EU

ES + EU -----▶ EU

(sukcese)

EURATOM nedotčen

+ Listina základních práv EU

Základní smluvní dokumenty:

- **SMLOUVA O EU**
- **SMLOUVA O FUNGOVÁNÍ EU**

Hodnotový základ EU (čl. 2 SEU)

- **úcta k lidské důstojnosti,**
- **svoboda,**
- **demokracie, rovnost,**
- **právní stát a**
- **dodržování lidských práv**
 - + *společnost vyznačující se*
- *pluralismem,*
- *nepřípustností diskriminace, rovností žen a mužů,*
- *tolerancí,*
- *solidaritou,*
- *spravedlností*

Cíle Unie (čl. 3):

- podpora míru,
- **svých hodnot** (čl. 2) a
- blahobyt obyvatel EU

- **v kombinaci s prostředky k jejich dosažení:**
 - **prostor svobody, bezpečnosti a práva,**
 - ***vnitřní trh včetně silného sociálního aspektu a solidarity mezi členskými státy,***
 - **hospodářská a měnová unie,**
 - ***vztahy s nečlenskými státy*** založené na podobných hodnotách

OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV V EU

- **Listina základních práv EU** právně závazná
- plánovaný přístup k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
- základní práva zaručená Evropskou úmluvou = obecné zásady práva EU (= již dnes závazné v právu EU)

Následky porušování hodnot Unie ze strany členského státu – řízení podle čl. 7 SEU

- Hodnoty Unie:** podmínka přijetí nového státu za člena EU
- Porušování hodnot **za trvání členství:** článek 7 SEU
 - **1. Potencionální porušení hodnot (zřejmé nebezpečí)**
 - rozhodnutí **Rady** (4/5, souhlas EP) - konstatování
 - **2. Skutečné porušení hodnot**
 - rozhodnutí **Evropské rady (jednomyslně)** + souhlas EP: závazný závěr, že došlo k **závažnému a trvajícím** porušení hodnot ze strany dotyčného členského státu.
- 3. Možný další krok:**
- **Rada** může dále kvalifikovanou většinou rozhodnout o sankci, kterou je **pozastavení členských práv**

Následky porušování hodnot Unie - předběžné řízení před Komisí

- **Od r. 2014: předběžné řízení před Komisí:**
 - Vyšetřování Komise – zjišťování stavu v daném členském státě
 - Doporučení Komise tomuto členskému státu
- **Chybějící právní základ tohoto řízení:**
 - SEU s ním nepočítá
 - právní základ: SDĚLENÍ KOMISE (není pramenem práva !)
 - Komise tuto pravomoc nemá žádným ustanovením primárního práva svěřenu
 - je to pouze politické opatření předcházející aplikaci čl. 7 SEU
- Poprvé realizováno: 2015-16 Polsko

Demokratické zásady Unie

- zásada rovnosti občanů EU (čl. 9)
- nejen v činnosti orgánů EU (včetně legislativní), ale i v členských státech
- **DEMOKRATICKÝ DEFICIT EU – (neřešitelný problém - ?)**

Zastupitelská demokracie (čl. 10)

- na ní je založeno fungování EU
 - *EVROPSKÝ PARLAMENT* zastupující různorodé obyvatelstvo, které netvoří kompaktní "lid"
 - příliš vzdálen běžným lidem
 - *EVROPSKÁ RADA A RADA* - vlády odpovědné svým vnitrostátním parlamentům nebo svým občanům = demokratický prvek v rozhodování.

Přímá demokracie (čl. 11)

- výměna názorů, dialog, konzultace
- **iniciativa občanů** EU, aby Komise předložila návrh legislativního aktu (Evropská občanská iniciativa – prvek přímé demokracie)
 - nejméně jeden milion občanů Unie
 - podstatný počet členských států (7)

Evropská občanská iniciativa

- zavedena Lisabonskou smlouvou
- nařízení o EOI č. 211/2011
- cíl: reálně se podílet na demokratickém životě Unie (?) – nepodařilo se
- smysl: výzva občanů Komisi, aby předložila návrh určitého legislativního aktu EP a Radě

Evropská občanská iniciativa zhodnocení

- je to spíš jen petice, žádný efekt
- administrativní složitost, ochrana osobních údajů
- reforma:
 - administrativní zjednodušení (ano)
 - občanská legislativní iniciativa? (asi ne)

Účast národních parlamentů na demokratickém životě EU (čl. 12)

- neúčast parlamentů členských států na legislativním procesu v EU
- náznaky účasti:
 - a) **informování o návrzích** legislativních aktů EU (Protokol o úloze vnitrostátních parlamentů v EU),
 - b) **princip subsidiarity** (zpochybnění pravomoci EU v daném případě - Protokol o používání zásad subsidiarity a proporcionality) (**žlutá a oranžová karta**),
 - c) **zjednodušený postup přijímání změn Smluv**: možnost vyhradit si souhlas podle vlastních ústavních předpisů (čl. 48 SEU - dosud bylo automatické) (viz dále).

Zásada loajality

- (Článek 4 SEU)
- **EU ctí**
 - rovnost členských států (?)
 - národní identitu (politické a ústavní systémy, samospráva)
 - respektuje základní funkce státu
- **LOAJÁLNÍ SPOLUPRÁCE:**
 - **pozitivní** (učiní všechna opatření k plnění závazků z primárního i sekundárního práva)
 - **negativní** (zdrží se všech opatření ohrožujících dosažení cílů Unie)

Změny Smluv (primárního práva)

- novinky - článek 48 SEU
- **1. Řádný postup**
 - principiálně odpovídá dosavadní úpravě - pozměňovací smlouvy
 - podléhají ratifikaci všech členských států
 - členské státy jsou "pány Smluv"
 - konference zástupců vlád členských států (mezivládní konference)
 - **konvent** (poradní orgán)
 - nově: potíže s ratifikací - 2 roky, 4/5 - řeší Evropská rada

Změny Smluv ... pokračování

- **2. Zjednodušený postup "passerelle"**
 - **a) jen vnitřní politiky a činnosti Unie:**
 - rozhodnutí o změně přijme Evropská rada, a to jednomyslně po konzultaci s jinými orgány
 - změny vstoupí v platnost až po schválení členskými státy v souladu s jejich ústavními předpisy
 - není svolávána mezivládní konference.
- Tento postup nevyvolává žádné pochybnosti.

Změny Smluv ... pokračování

- **2. Zjednodušený postup "passerelle" II**
- **b) změna způsobu rozhodování Rady (jednomyslnost ---► kvalifikovaná většina):**
 - rozhodnout může Evropská rada jednomyslně se souhlasem Evropského parlamentu
 - národní parlament se může do 6 měsíců ohradit, pak změna není přijata
 - národní parlament: nově nutné **aktivní uplatnění námitek**, jinak se předpokládá tichý souhlas se změnami.

Právní subjektivita EU

- **mezinárodní** (mezinárodní smlouvy)
- **vnitrostátní** (majetek, závazky)
- **unijní** (vystupování před soudy EU, náhrada škody, pracovní právo)

Členství v EU

- **Vstup do EU**

- * dosavadní stav

- kandidátský stát musí uznávat hodnoty EU
- přihláška Radě - rozhodování jednomyslně + souhlas EP (způsobilost plnit závazky)
- evropský stát
- smlouva o přístupu - veto kteréhokoli člena
změny stávající úpravy + přílepk

Vystoupení z EU

- * **nově článek 50 - jednostranný projev vůle**
- * přetrvávající suverenita členského státu
- * forma realizace: **mezinárodní smlouva = dohoda o vypořádání**
- * dvojí význam nové úpravy:
 - a) politický - deklaruje právo na vystoupení - členství není *věčný a neměnný závazek*
 - b) právní - stanoví *právní modality vystoupení z EU*
- * pravděpodobný vstup do Evropského sdružení volného obchodu - Evropský hospodářský prostor
- Grónsko (1985)
- Velká Británie (2019) – viz zvláštní přednášku a prezentaci
- **neexistuje institut vyloučení z EU**

Sídlo EU

- Protokol o umístění sídel orgánů EU:
- EP, Komise, Rada, SDEU aj.

Smlouva o Evropské unii

- **koncepční otázky EU**
- činnost EU: jen v oblasti vnější činnosti Unie včetně společné zahraniční a bezpečnostní politiky
- **I** Úvodní ustanovení (hlava I) - zásada svěřených pravomocí EU, strukturální změny EU (sukcese), stejná právní síla SEU a SFEU, hodnoty a cíle, loyality, lidská práva
- **II** Demokratické zásady (zastupitelská a přímá demokracie, národní parlamenty)
- **III** Nejzákladnější ustanovení o jednotlivých orgánech EU (rozvedeno dále ve SFEU)
- **IV** Posílená spolupráce
- **V** Velmi rozsáhlá hlava V - vnější vztahy EU - pozůstatek bývalého II. pilíře EU (rozved. ve SFEU)
- **VI** Právní subjektivita, postupy pro přijímání změn Smluv, členství, přílohy.

Smlouva o fungování EU

Týká se vlastní věcné činnosti EU.

Člení se na části a dále hlavy.

1. Typy **pravomocí EU** (nikoli pravomoci samotné, které jsou upraveny jednotlivými ustanoveními po celé Smlouvě).

2. **Zákaz diskriminace**

3. **Nejrozsáhlejší - vlastní typická činnost EU – úprava integrace**

- vnitřní trh a základní svobody
- prostor svobody, bezpečnosti a práva
- hospodářská soutěž
- jednotlivé politiky

4. Přidružení zámořských území

5. **Vnější činnost Unie** - kromě zahraniční a bezpečnostní politiky, tj. obchod, rozvojová spolupráce, ustanovení o mezinárodních smlouvách aj.

6. **Institucionální a finanční** ustanovení:

- podrobná ustanovení o orgánech
- rozpočet EU
- posílená spolupráce

7. Závěrečná ustanovení

Přílohy Smluv – protokoly a prohlášení

1. Protokoly (příklady)

PROTOKOLY = DOPLŇKY SMLUV – nedílná součást Smluv (37)

Protokol (č. 1) o úloze vnitrostátních parlamentů v Evropské unii

Protokol (č. 2) o používání zásad subsidiarity a proporcionality

Protokol (č. 3) o statutu Soudního dvora Evropské unie

Protokol (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky

Protokol (č. 6) o umístění sídel orgánů a některých institucí, subjektů a útvarů Evropské unie

Protokol (č. 7) o výsadách a imunitách Evropské unie

Protokol (č. 12) o postupu při nadměrném schodku

Ukázka protokolu

Ukázka:

PROTOKOL (č. 16) O NĚKTERÝCH USTANOVENÍCH TÝKAJÍCÍCH SE DÁNSKA

VYSOKÉ SMLUVNÍ STRANY, BEROUCE V ÚVAHU, že ústava Dánska obsahuje ustanovení, která mohou vyžadovat vypsání referenda v Dánsku předtím, než tento stát odvolá svou výjimku,

S OHLEDEM na to, že dne 3. listopadu 1993 vláda Dánska oznámila Radě svůj úmysl neúčastnit se třetí etapy hospodářské a měnové unie,

SE DOHODLY na následujících ustanoveních, která se připojují ke Smlouvě o Evropské unii a ke Smlouvě o fungování Evropské unie:

1. Vzhledem k oznámení podanému Radě dánskou vládou dne 3. listopadu 1993 se na Dánsko vztahuje výjimka. Na základě této výjimky se na Dánsko použijí všechny články a ustanovení Smluv a statutu ESCB a ECB zmiňující výjimku.

(= výhrada Dánska a její přijetí)

2. Prohlášení – A, B. Společná

PROHLÁŠENÍ připojená k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala lisabonskou smlouvu podepsanou dne 13. prosince 2007 (65)

A. SPOLEČNÁ PROHLÁŠENÍ K USTANOVENÍM SMLUV (= doplňky Smluv přijaté konsensem)

Ukázky: 1. Prohlášení o Listině základních práv Evropské unie

Listina základních práv Evropské unie, jež je právně závazná, potvrzuje základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a práva vyplývající z ústavních tradic společných členským státům.

Listina nerozšiřuje oblast působnosti práva Unie nad rámec pravomocí Unie, ani nevytváří žádnou novou pravomoc či úkol pro Unii....

6. Prohlášení k čl. 15 odst. 5 a 6, čl. 17 odst. 6 a 7 a článku 18 Smlouvy o Evropské unii

Při výběru osob vyzvaných k vykonávání funkcí předsedy Evropské rady, předsedy Komise a vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku se vezme náležitě v úvahu nezbytnost respektování zeměpisné a demografické rozmanitosti Unie a jejích členských států.

17. Prohlášení o přednosti práva

B. SPOLEČNÁ PROHLÁŠENÍ K PROTOKOLŮM PŘIPOJENÝM KE SMLOUVÁM (= vysvětlivky)

Prohlášení

C. jednotlivých států

C. PROHLÁŠENÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ (= interpretační prohlášení, vysvětlivky)

- 61. Prohlášení Polské republiky k Listině základních práv Evropské unie
- 63. Prohlášení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska o definici pojmu "státní příslušníci"
- 64. Prohlášení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska o volebním právu pro volby do Evropského parlamentu